

вплете в техния начин и стил на живот, в маниерите и стереотипите им на държане и общуване, в тъканта на бита им (многовековно свързан със скитничество, катунарски преходи и постоянна смяна на социалната среда и атмосфера), нормално е у циганите да запулсира идеята за “истинския ром”, за свободния ром, за човека, който винаги и навсякъде е преследван и се бори със съдбата, разчитайки единствено на себе си и на... шанса.

В течение на столетия подвижният, неуседналият начин на живот съзижда трайно в стереотипите на циганите образци и привички на едно свободно, донякъде волно, но недостатъчно отговорно (според окръжаващите ги хора) поведение. Част от неромите дори считат, че в циганския маниер на държане има нещо фриволюно. По същество обаче, ромската проява в обществото е продукт от историческия път на циганите, от преживяното от предците им. В същото време тя е и особена форма на рефлексия към света, която прави циганите недосегаеми като че ли за голям брой условности и еснафски предразсъдъци и норми за “благоприлично” държане в обществото.

Едновременно с това, необходимостта да се потопят в чужда и променяща се социална среда и атмосфера, в системата на която да намерят свое място за съществуване, кара циганите (най-често неосъзнато) постоянно да формират, изграждат и обогатяват в себе си нарастващата способност за бързо и многоюансово възприемане на празниците, обредите и ритуалите, традициите и обичаите, нормите и ценностите на онези, с които те влизат в траен контакт и съжителстват за дълго време. В резултат на това в ромската душевност се формират два пласта, които външно като че ли изобщо не могат да съществуват и се развиват в една и съща човешка (индивидуална и колективна) определеност.

Първият пласт засяга ролята на “прагласа”, на онзи “подземен тътен” в душевността, на онзи “шепот” на историческия опит, който винаги е налице в душевността на циганите и непрестанно влияе върху актуалната им ориентация и изява. Още повече, че досега нито в едно общество ромите не са били толерирани в сравнение с която и да е друга етническа група в него. Фактът, че историята досега непрестан-